HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הלכה ג מתני׳ המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי בית שמאי אומרין

מותרן נדבה [א]ובית הלל אומרים מותרן חולין שאביא מהן שקלי שוין שהמותר חולין אלו לחטאתי שוין שהמותר נדבה [ב]שאביא מהן חטאתי שוין שהמותר חולין אמר רבי שמעון מה בין שקלים לחטאת אלא של שקלים יש להן קצבה ולחטאת אין לה קצבה ר׳ יהודה אומר אף לשקלים אין להן קצבה [ג]שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות חזרו לשקול סלעים חזרו לשקול טבעין בקשו לשקול (א)דינרין ולא קבלו מהן א״ר שמעון אע״פ כן יד כולן שוה אבל חטאת זה מביא בסלע וזה מביא בשתים וזה מביא בשלש: **גמ׳** המכנס וכו׳ ר׳[א] יוסי בשם ר׳ לעזר מה פליגין במכנס פרוטרוט אבל באומר אלו לשקלי כל עמא מודיי שהמותרן נדבה רבי חייא (חזקיה) ור׳ ביבא בשם ר׳ לעזר מה פליגין במכנס פרוטרוט [ד]אבל באומר אלו לשקלי כ״ע מודיי שהמותרן חולין א״ר חייא (חזקיה) מתניתא מסייעא לר׳ ביבי דתנן אמר ר״ש מה בין שקלים לחטאת אלא שהשקלים יש להן קצבה ולחטאת אין לה קצבה [א]מה אנן קיימין אם באומר שאביא מהן שקלי כל עמא מודיי שהמותרן חולין אם באומר שאביא מהן חטאתי כל עמא מודיי שהמותר [ג]חולין אלא כן אנן קיימין באומר אלו לשקלי שקלים על ידי שקצבתן מן התורה מותרן חולין חטאת ע״י שאין קצבתן מן התורה מותרן נדבה מה עבד לה [ג]רבי יוסי בשם רבי אליעזר פתר לה במכנס פרוטרוט וכבית הלל והא תנינן[ד] [ה]מותר שקלים חולין (ב)פתר לה במכנס פרוטרוט וכבית הלל [ו](והא תנינן מותר עשירית האיפה חולין עוד הוא פתר לה במכנס פרוטרוט וכב״ה) המפריש שקלו וסבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב [י]לא קדש [ז]המפריש שנים וסבר שהוא חייב שנים ונמצא (ג)שאינו חייב אלא אחד אותו השני מה [י]עביד ליה נשמענה מן הדא [ח]הפריש חטאתו וסבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה הפריש שתים וסבר שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת [ב]אותה שניה מה את עבד לה אלא רועה הכי נמי אלו (ד)לנדבה וכא היאך אומר אתה אלו: רבי יודא אומר כו׳: [א] דרכונות דינרין חזרו לשקול סלעין כשמועטן חזרו לשקול טבעין פלגי סלעין בקשו לשקול דינרין קרטין ולא קבלו עליהן מן הדא [1]והעמדנו עלינו (ה)מצות לתת שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו ר׳ חלקיה בשם ר׳ אחא (ו)מכאן[ז] שצריך אדם לשלש שקלו ג׳ פעמים בשנה מכאן שאין מטריחין על הציבור יותר (ז)מג״פ בשנה אמר ר׳ אבין מכאן לג׳ סאין מכאן לשלש קופות מכאן לג׳ הפרשות כתיב [2]זה יתנו כל העובר על הפקודים[ח] (ח)ר׳[ט] יהודה ור׳ נחמיה חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל [י]וחד אמר לפי (ט)שחטאו בשש שעות ביום יתנו מחצית השקל דעבד שיתא גרמסין ר׳ יהושע בי ר׳ נחמיה בשם ריב״ז לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה נותן כל אחד ואחד עשרה גרה (י)ר׳ ברכיה ר׳ לוי בשם ר״ש בן לקיש לפי[כ] שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף יהיה כאו״א פודה את בנו בכורו בעשרים כסף (כ)ר׳ פנחס בשם ר׳ לוי לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף ונפל לכל אחד ואחד מהם טבעה לפיכך יהיה כאו״א נותן שקלו טבעה:

מתני׳

קרבן העדה

הלכה ג מתני׳ **המכנס מעות.** כונס מעט מעט פרוטה אחר פרוטה לשקלו ואמר כשהתחיל לכנס הרי אלו לשקלי וכשבא לחשוב מה שכנס מצא שהותירו על שקלו: **מותרן נדבה.** יפלו לשופרות שבמקדש שעומדין להקריב בדמיהן עולת קיץ למזבח וב״ש לטעמייהו דסברי הקדש בטעות שמיה הקדש: **מותרן חולין.** שלא נתכוין זה אלא עד כדי שקלו: **שוין שהמותר חולין.** דהוי כאומר בפירוש אם אכניס יותר משקל אביא מהן שקל והמותר יהיה חולין: **אלו לחטאתי.** אם כנס מעות ואמר הרי אלו לחטאתי מודו ב״ה שהמותר נדבה: **מה בין שקלים לחטאת.** מ״ש שקלים אם אמר על ידו מליאה מעות הרי אלו לשקלי שמותרן חולין ומ״ש חטאת דמותרן נדבה: **שקלים יש להן קצבה.** דכתיב העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ובודאי לא היתה כוונתו אלא לשקל אבל חטאת אין קצבה אם ירצה יביא בדמים מרובים ונתפסו הדמים אפילו הן מרובין ומותרן נדבה: **דרכונות.** מטבע של זהב ממדי ושויה סלע ומחצה שאז היו צריכין הרבה לעבודת הבית ושקלו הרבה: **חזרו לשקול סלעים.** כמשמעו סלע שלם: **טבעין.** חצי סלע: **דינרין.** רביעית סלע: **ולא קבלו מהן.** דרשאין להוסיף על שקל דאורייתא כפי הצורך ולא לפחות ממנו: **אעפ״כ יד כולם שוה.** עני ועשיר שוקלין בשוה כפי אשר קבלו עליהן לשקול אבל חטאת לעולם אינו שוה שזה מביא בסלע וזה בשתים וזה בשלש: **גמ׳ מה פליגין.** כי פליגי: **במכנס פרוטרוט.** פרוטה פרוטה וכדפרישית במתני׳: **אבל.** אם נטל ידו מליאה מעות ואמר אלו לשקלי ויש בו מותר ד״ה מודים שהמותר נדבה: **מה בין וכו׳.** וקס״ד דר״ש לכ״ע קאמר למלתיה: **מה אנן קיימין.** רבי שמעון אהי קאי דקאמר מה בין וכו׳: **מה עביד וכו׳.** כלומר ור״י במאי מוקים מתניתין: **פתר לה.** למתני׳ דר״ש אמכנס פרוטרוט אליבא דב״ה קאי מ״ט קאמר מותרן חולין: **ופריך והא תנינן בסוף פרקין מותר שקלים חולין.** וקס״ד דמתניתין אתיא ככ״ע: **נשמעינה מן הדא.** כמו תא שמע: **ה״ג אותה השניה רועה.** עד שיסתאב ויפלו דמיה לנדבה: **ה״נ אלו לנדבה.** יפלו המותר מהן: **היאך אתה אומר אלו.** סתמא דש״ס פריך איך קאמרת דהשני לנדבה לא יהא אלא כנוטל הרבה מעות ואמר הרי אלו לשקלי דתנן לב״ה מותרן חולין ולר׳ ביבי אפילו לב״ש מותרן חולין כ״ש הכא שאמר בטעות הרי אלו לשקלי שמותרן חולין: **כשמוען.** כמשמען סלעים: **קרטין.** רביעית סלע: **מן הדא.** הא דאמרינן שבימי עזרא שקלו דרכון שלם שמעינן מהך קרא: **ג׳ פעמים בשנה.** ודרכון הוא סלע וחצי שהן שלשה שקלים: **מכאן שאין מטריחין.** נדבות על הצבור יותר מג׳ פעמים בשנה: **מכאן לג׳ סאין וכו׳.** דתנן בפרק ג׳ בג׳ קופות של ג׳ סאין היו תורמין את הלשכה ג׳ פעמים בשנה ילפינן מדאמר עזרא לשלש השקל ג״פ בשנה: **לפי שחטאו.** בעגל במחצית היום: **וחרנה אמר.** ואידך אמר: **גרמסין.** שם מטבע שהיתה בימי משה: **שעברו על י׳ הדברות.** כשחטאו בעגל: **בעשרים כסף.** היינו דינרין דסלע ד׳ דינרין ופדיון בכור חמש סלעים: טבע הן שני דינרין חצי הסלע דבנימין לא היה עמהן:

ריבב״ן

מתני׳ **המכנס מעות.** בפרוטרוט מותרן נדבה לקיץ המזבח. אם אמר שאביא מהן שקלי לא הקדיש אלא מה שצריך לשקלו. ירושל׳ לטעם דב״ה המפריש שקלו סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קידש המפריש שנים סבור שהוא חייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד אותו השני מה את עבד ליה נישמעיניה מן הדא המפריש חטאתו כסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב[ל] [מ]מיכן מוכיח שאם פסק ליתן לדקה כסבור שלא נתן ונמצא שנתן אפי׳ אם נתנן ליד הגבאי יכול ליקחם וה״ה אם סבור שנדר ב׳ זוזין והפרישן ואמרו לו שלא נדר אלא אחד יכול ליקחם מיד הגבאי: **מה בין שקלים לחטאת.** דבשקלים אמרו בית הלל מותרן חולין ובחטאת מודו דמותרן נדבה שקלים שלהם קצבה ולא הקדיש אלא מה שצריך לשקלו אבל חטאת אין לה קצבה בדמיה ודעתו היה בבהמה שמינה אפי׳ אם היו לו ה׳ בהמות הכל הקדיש: **אף לשקלים אין להם קצבה.** כדמפרש: **משעלו בני ישראל מן הגולה.** מהדר לפרש שהשקלים אין להם קצבה שכשעלו שקלו דרכונות לפי שהעם מועט לא היה די חצי שקל ליקח מהן תמידין וכל דברים הבאים מתרומת הלשכה על כן שקלו דרכונות חזרו לאחר שנתרבה העם ושקלו סלע ועוד חזרו אחר שהעם רב יותר שקלו טבעים ומפרש בירושלמי פלגי סלעא בקשו לשקול דינרין לאחר שהעם רב מאד ולא קבלו מהן משום דכתיב והעמדנו עלינו מצוה לתת שלישית השקל ר׳ חלקיה בשם ר׳ אחא מכאן שאדם צריך לשלש שקלו ג׳ פעמים בשנה שאין מטריחין על הצבור יותר משלש פעמים בשנה מדהביאו תחלה דרכונות[י] יכול להקדיש כבתחלה ונמצא שהכל הקדיש אעפ״כ יד כולן שוה ולא הקדיש יותר משאר העם:

תקלין חדתין

מתני׳ **המכנס.** כונס מעט מעט מעות ובשעה שהתחיל לכנס אמר הרי אלו לשקלי וכשבא לחשוב מה שכנס מצא שהותירו על שקלו: **מותרן נדבה.** יפלו לשופרות שבמקדש שעומדין להקריב בדמיהן עולת קיץ למזבח דסברי הקדש בטעות שמיה הקדש: **מותרן חולין.** שלא נתכוין זה אלא כדי שקלו: **שוין שמותר חולין.** דהוה כאילו אמר בפירוש אם אכניס יותר משקל שיקח מהן לשקלו והמותר יהא חולין: **גמ׳ מה פליגין.** כי פליגי: **במכנס פרוטרוט.** כדפרישית במתני׳ הוא דס״ל לב״ה דמותרן חולין דהוה בטעות: **אבל באומר אלו לשקלי.** אם נטל ידו מלאה מעות ואמר אלו לשקלי ויש בו מותר מודה ב״ה דמותר נדבה שאין כאן טעות דהא ידע כמה הן א״כ נתכוין לכולן שיהו לשקלים אלא שאין רשאי להרבות למחצית השקל לכך המותר נדבה: **דמותרן חולין.** הואיל ואין כאן טעות שיוכל לומר בהו שהקדש בטעות הן וכיון דאין בידו להרבות בשקלים המותר חולין: **אר״ש מה בין כו׳.** וקס״ד דר״ש אליבא דכ״ע קאמר לה: **במה אנן קיימין.** ר״ש דקאמר מה בין אהיי קאי: **בכונן מותרן חולין.** בין בשקלים ובין בחטאת כדקתני מתני׳ ומה בין דקאמר: **באומר אלו.** והא קאמר ר״ש מה בין שקלים דמותרן חולין אליבא דכ״ע ומה בין חטאת דמותרן נדבה אליבא דכ״ע ואא״ב אליבא דר׳ ביבא דקאמר באומר אלו כ״ע מודים דמותרן חולין שפיר קאמר ר״ש מה בין אלא לר״י מה בין דקאמר ר״ש הא בשקלים נמי מותרן נדבה: **כב״ה.** וטעמא דב״ה מפרש ר״ש: **מותרן חולין.** וקס״ד דמתני׳ אתיא כב״ע ובאומר אלו: **נמצא שאינו חייב לא קדיש.** כיון דשם שקל אינו חלה כלל פשיטא לן דלא קדשי כי קמבעיא לן היכא דהפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא א׳ כיון דע״כ שם שקל חלה על אחת מהן: **מתני׳ שקלים יש להם קצבה.** דכתיב העשיר לא ירבה וגו׳ אמרי׳ דודאי לא היתה כוונתו אלא עד כדי שקלו אבל חטאת אין קצבה אם רצה יביא בדמים מרובים ונתפסו הדמים אפי׳ הן מרובין ומותרן נדבה: **דרכונות.** בימי מלכות מדי היה להם מטבע זה והוא של זהב ולפי שאז היו צריכים הרבה לעבודת הבית ולפיכך שקלו מטבעות גדולות: **חזרו לשקול סלעים.** שנתבטלה המטבע של דרכון והיה המטבע היוצא [illegible]

משנת אליהו

במתני׳ ולהכי מוקי כר״ש דכנכסיו דמי ושייכא שבועה דנאנסו בכדי שיפטרו לשלם בגניבה ואבידה בדינא דש״ש ופריך התינח כו׳ אבל נתרמה כו׳ ולא שייכא השבועה בכה״ג דנתרמה וע״ז משני במסקנא אלא אר״א כו׳ ר״ל דבש״ש עסקינן ולא במעמד גזברין וליטול שכרן ולא כר״י דר״ש הוא אלא שבועה זו תקנת חכמים ולא כרש״י שמפרש בדר״א דאיירי בש״ח שלא הוזכר כלל בסוגיא וזה שהזכיר הרמב״ם בהלכה ט׳ שלחו שקליהם ביד ש״ש כו׳ ובה״ע מה היה להם לעשות שהרי מסרו לש״ש כו׳ לרמוז הסברא דהלכה ח׳ וגם דבבלי אינו חולק עם הירושלמי דמדאוקי׳ בש״ש מוכח הא בש״ח פשעו בה״ע ובהלכה ט׳ לא נזכר הא דאם רצו בה״ע למחול השבועה כו׳ משום דבאמת בכה״ג דלא תרמה דמשלמין מדינא והשבועה לבה״ע אם אומרין נשלם ולא ישבעו שומעין להם ולכן לא הוזכר זה בבבלי דכל עיקר הקושיא הי׳ על נתרמה דנשבעין להקדש היכא מיתוק׳ וקאמר ע״ז שבועת תקנה משא״כ בסיפא. ונתתי פנים בזה לגי׳ הספרים לשיטת הרמב״ם: **ה״ג במסויים כהדה של בית ר״ג שהי׳ מתכוין ותורמין לשמי׳.** פי׳ כמו בבית ר״ג שהי׳ שוקלו בין אצבעותיו וכו׳ ה״נ מיירי במסויים ונתכוין לתרום לשמי׳ ול״ג דוחפן לקופה דא״כ לא הוי פריך ותש לומר כו׳ ולקמן על קושיא דוחש לומר שמא לשירים כו׳ משני עוד היא תפתר כו׳ דוחפן לקופה. והמפרשים נדחקו בזה מאד. ועי׳ בק״ע ועי׳ ברמב״ם בפירושו שפי׳ דהאי וקרבה הבהמה לא קאי רק אהקדש וכדפרישית ולא כהרע״ב ובק״ע נדחק בגי׳ הישנה: **בקשו לשקול דינרים.** מכוון לשון מתניתין בקשו לשיטת הרמב״ם שפירשתי במתני׳ שבכל זמן נתנו חצי המטבע שהי׳ בזמנה וז״ש חזרו כו׳ וטבעיה הוא פלגי סלע ומאז לא נשתנה המטבע אלא שרצו להקל לעצמם וליתן חצי המטבע דטבעין כמו שנתנו בכל פעם שנשתנה המטבע חצי׳ גם שהי׳ יותר ממחצית השקל כן יתנו ג״כ עכשיו חצי טבעה ולא קבלו ממ״ש והעמדנו וגו׳ שהיה הולך ונפחת והעמידו על עמדו שלא יתנו פחות מטבעה ומדוקדק לשיטת הרמב״ן שהוא עשר גרה והוא כמחצית השקל דקרא. והרמב״ם שליש דרכון יותר ממחצית השקל דקרא כ׳ שליש דינר שכ׳ ברפ״ב דרכון הוא ח׳ דינרין. ולדידיה ג״כ ניחא דהעמידו על שלישית השקל [illegible]

[illegible]

מסורת הש״ס

א) ירושלמי נזיר פ״ה הל״א, **ב)** נדבה, **ג)** רשב״ל, **ד)** לקמן הל״ד, **ה)** נ״י, **ו)** את, **ז)** עי׳ ב״ב ט א, **ח)** וגו׳, **ט)** תנחומא וילקוט פ׳ כי תשא, **י)** וחרנה, **כ)** עי׳ ב״ר פרשה פד ובמ״ר פרשה ד, **ל)** עי׳ כ״מ פ״ג משקלים, **מ)** חסר כאן וצ״ל שניה מה את עביד לה אלא רועה הכא מאי עביד לה וכו׳ כמ״ד לחולין ה״נ לחולין מכאן מוכיח וכו׳, **נ)** אינו מובן ואולי דצ״ל יכול להקדיש יותר מחצי שקל ונמצא שהכל הקדיש דשאני התם דאעפ״כ יד כולן וכו׳,

◆

עין משפט נר מצוה

טו א מיי׳ פרק ג משקלים הל״ג:

טז ב מיי׳ פרק ה מפהמ״ק הל״ה:

יז ג מיי׳ פרק א משקלים הלכה ו ובהשגות:

יח ד מיי׳ שם פ״ג הלכה יג:

יט ה מיי׳ שם ופ״ה מפהמ״ק הל״ח:

כ ו מיי׳ שקלים שם הל״ב:

כא ז מיי׳ שם ובהשגות וכ״מ:

כב ח מיי׳ פרק ה מפהמ״ק הל״ו:

◆

נוסחת הבבלי

(א) דינרין אר״ש כו׳: **(ב)** עוד הוא במכנס כו׳: **(ג)** שאינו חייב אלא אחת את השני כו׳: **(ד)** לנדבה היאך אתה אומר אלו כו׳: **(ה)** מצוה לתת עלינו שלישית וכו׳: **(ו)** מיכן שאדם חייב לשלש כו׳: **(ז)** ג״פ בשנה (מיכן שאדם צריך בשלישית שקלו ג״פ בשנה) מיכן שאין מטריחין כו׳: **(ח)** ר״י ורב נחמן כו׳: **(ט)** שחטאו בחצי היום כו׳: **(י)** ר״ב בשם רשב״ל כו׳: **(כ)** ר״פ בן לוי כו׳:

◆

הגהות הגר״א

[א] ה״ג מה אנן קיימין אם באומר שאביא מהן בכולן מותרן חולין אלא כי אנן קיימין באומר אלו שקלים וכו׳ והשאר שבינתיים נמחק. וה״פ אם אומר שאביא מהן בכולן מותרן חולין בין בשקלים ובין בחטאת כדקתני מתני׳ ומה בין דקאמר ר׳ שמעון באומר אלו והא קאר״ש מה בין שקלים דמותרן חולין אליבא דכ״ע ומה בין חטאת דמותרן נדבה אליבא דכ״ע ואא״ב אליבא דרב ביבא דקאמר באומר אלו כ״ע מודים דמותרן חולין שפיר קאמר ר״ש מה בין אלא לר״י מה בין דקאמר ר״ש הא בשקלים נמי מותרן נדבה: **[ב]** ה״ג אותה שניה רועה הכא מאי את עביד ליה כמ״ד אלו לנדבה ה״נ לנדבה כמ״ד לחולין ה״נ לחולין. והשאר שבינתיים נמחק:

◆

גליון הש״ס

[א] עי׳ בערוך ערך טבע וערך דנר. ועי׳ ברמב״ן פ׳ כי תשא.

תורה אור השלם

1 וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִשִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ:
נחמיה י לג

2. זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה׳:
שמות ל יג